

мр Сретко Јанковић
судија Апелационог суда у Београду

КАЗНЕНА ПОЛИТИКА СУДОВА ЗА КРИВИЧНО ДЕЛО ПРИМАЊА МИТА

*(Овај чланак је излаган као реферат на саветовању Удружења за кривичноправну теорију и праксу „Златибор 2016“)

– Увод

Обично се каже да је корупција стара колико и организовано људско друштво. Осим тога, корупција се сматра универзалном појавом, јер је присутна у свим државама, у свим системима, а све државе воде борбу за њено сузбијање, са мање или више успеха. Чак и најуређенија друштва, попут скандинавских земаља нису елиминисале корупцију из свог система. Економске штете од корупције су огромне, па Уједињене нације и друге међународне организације предузимају разноврсне мере за борбу против корупције. Сузбијање корупције је и међународна обавеза Србије, која произлази из међународних конвенција које је наша земља ратификовала, а један од предуслова за чланство наше земље у Европској унији је успешна борба против корупције.

Када је у питању Србија, корупција не само да је присутна у свим сферама друштвеног живота, него је и веома раширена, због чега се наша земља убраја у земље са високим степеном корупције. Према Индексу перцепције корупције (CPI) за 2015. годину Србија је заузимала 71. место међу 168 земаља (а 2014. године је била на 78. месту од 175. земаља)¹.

У најопштијем смислу корупција подразумева злоупотребу (обично) јавне службе ради постизања личне користи. Сам појам "корупција" потиче од латинске речи, а означава: "поквареност, распадање, подмићивање, потплаћивање, кривотворење..."². Корупција се сматра патолошким појавом, неморалном и штетном по друштвену заједницу. У правном смислу корупција се дефинише на разне начине и кроз разна кривична дела (примање и давање мита, противзаконито посредовање, злоупотреба службеног положаја, и др.). За сузбијање корупције примењују се различите мере, које се у основи могу поделити на превентивне и репресивне. Иако су превентивне мере, тј. отклањање узрока који доводе до корупције, свакако примарне у сузбијању овог друштвеног зла, не смеју се запоставити и репресивне мере, посебно у нашој земљи, која се сматра земљом са високим степеном корупције. Међутим, многи аутори истичу да репресивне мере нису ефикасно средство у борби против корупције. У сузбијању корупције, како истиче Стојановић З.³, „кривично право постиже веома скромне резултате“, те указује да се стиче утисак „...да се и оно мало правноснажно осуђујућих пресуда односе на *жртвене јарце*, или на учиниоце ситних дела корупције“, те да „... бројна тела и мере које за циљ имају сузбијање корупције не функционишу“. Бошковић М. наводи: "Дуго времена репресивне мере су представљале основни метод борбе против криминалитета, па је у том контексту и претња високим казнама имала за циљ смањење корупције. У многим државама учиниоци кривичних дела корупције лишавани су слободе и осуђивани на дуже казне затвора или чак на смртну казну. У многим ситуацијама су третирани као учиниоци убиства и кривичних дела против државе, односно

¹Према подацима „Транспарентност Србија“, www.transparentnost.org.rs/ приступ 23.6.2014.

²Мала енциклопедија, "Просвета", Београд, 1986. год., стр. 363

³Стојановић З. (2010): Кривичноправни експанзионизам и законодавство Србије, у монографији „Стање криминалитета у Србији и правна средства реаговања (IV део), Београд, стр. 41-42

сматрало се да су непријатељи народа. Међутим, ни тако оштре казне нису дале позитивне резултате у борби против корупције, што иде у прилог одређењу које фаворизује мере превенције, при чему се не смеје занемарити значај и допринос репресије у сузбијању корупције"⁴. За разлику од репресивних мера за сузбијање корупције, чији су резултати брзо видљиви, али које у суштини нису најбоље средство за сузбијање и спречавање корупције, превентивне мере не дају одмах уочљиве резултате, већ ти резултати видљиви тек касније. Због тога је нужно комбиновање разноврсних мера. "На питање шта учинити како бисмо контролисали корупцију, одговор треба тражити у истовременој примени низа мера: од најопштијих настојања да се заустави ерозија друштвеног морала, заоштравање политичке одговорности, увођење низа (на закону заснованих) мера формалне и неформалне контроле, па до профињавања истражних захвата којима се оваква дела могу открити и ригорозног кажњавања преступника"⁵.

С обзиром да је кривично дело примања мита међу најзначајним коруптивним кривичним делима, желели смо сагледати каква је казнена политика судова за ово кривично дело, како преко званичних статистичких података, тако и анализом одређеног броја правноснажних пресуда које се односе на ово кривично дело.

– **Кривично дело примање мита**

Кривично дело примање мита прописно је одредбом члана 367. Кривичног законика (у даљм тексту КЗ), а поред основног облика има и неколико посебних облика. Ово кривично дело сврстано је у групу кривичних дела против службене дужности (глава тридесет трећа). *Ratio legis* инкриминисања је да се заштити службена дужност, односно служба коју службена лица и овлашћена лица добијају на основу закона, али и ради спречавања ширења и сузбијања корупције.

Ово кривично дело углавном се појављује у три основана облика: а) примање мита да би се извршила незаконита службена радња (право пасивно подмићивање); б) примање мита да би се извршила законита службена радња (неправо пасивно подмићивање) и в) примање мита после извршења службене радње (накнадно подмићивање)⁶.

Кривично дело се сматра извршеним захтевањем или пријемом поколона или неке друге користи, а извршилац кривичног дела може бити само службено лице, односно одговорно лице. Ко се сматра службеним лицем, односно одговорним лицем прописано је одредбом члана 112. став 3. и 5. КЗ. Кривично дело се може извршити само с умишљајем, а КЗ прописује да се поклон или друга имовинска корист обавезно одузимају.

- **Казнена политика судова**

Казнена политика судова је у суштини посебна област криминалне политике (политике сузбијања криминалитета), а она се односи на политику и праксу у области нормирања позитивноправних инкриминација, на откривање кривичних дела и њихових учинилаца, на кривично гоњење за извршена кривична дела, на примењивање и изрицање казни и кривичних санкција уопште и њихово извршење⁷. Израз „казнена политика судова“, односно вођење казнене политике одомаћен је у нашој литератури, а Игњатовић Ђ. сматра да

⁴ М. Бошковић: Актуелни проблеми сузбијања корупције, "Полицијска академија", Београд, 2000. год., стр.90

⁵ Цитирано према Игњатовић Ђ.(2006): Криминологија, "Службени гласник", Београд. стр.274

⁶ Лазаревић Љ. и Срзентић Н.(1995): Коментар Кривичног закона Републике Србије, Београд, стр. 904

⁷ Милутиновић М. (1984): Криминална политика, Београд, страна 145.

се овде не ради ни о каквој политици, већ судови само примењују норме и право на одређено чињенично стање⁸. Неспорно је да је казнена политика судова, односно изрицање казни и других кривичних санкција од стране судова, веома важан сегмент опште политике сузбијања криминалитета у једном друштву. Неки прописивање казни од стране законодавца називају казненом политиком законодавца. Ова казнена политика је нешто опште, док је казнена политика судова, која се изражава кроз конкретне пресуде, конкретизација тог општег. Стога се обично истиче да је казнена политика судова нека врста коректива казнене политике законодавца, с обзиром да законодавац не може предвидети све ситуације које се могу појавити у пракси, па се зато мора судовима оставити извесна слобода, односно нешто шири казнени распони у оквиру којих суд за сваку конкретну ситуацију може пронаћи праву меру правичности⁹. За казнену политику наших судова обично се каже да је блага, неуједначена и сл., а многи истичу да је најбитније да је она адекватна структури криминалитета.

С обзиром на сукоб између казнене политике законодавца и казнене политике судова, указује се да одавно постоји потреба да се тај сукоб бар ублажи, тако што би судска пракса морала више да уважава казнену политику законодавца и да адекватније тумачи услове за примену одговарајућих кривичних санкција и одмеравање казне, а да законодавац одустане од узалудних покушаја да води строжу казнену политику јер тиме само продубљује постојећи јаз, а законодавац би морао имати реалнија очекивања од казне и кривичног права уопште¹⁰.

– **Казнена политика судова за кривично дело примања мита**

У току 2000. године у Србији је покренуто укупно 11 кривичних поступака за кривична дела корупције, а само један је окончан правноснажном осуђујућом пресудом¹¹. Према званичним подацима у току 2003. године¹² за кривично дело примања мита пријављено је 111 лица, оптужено је 30 лица, док је само 18 лица правноснажно осуђено, с тим да је 13 лица осуђено на казне затора а према 5 лица је изречена условна осуда. Према статистичким подацима за 2009. годину¹³ за кривично дело примања мита су пријављена 132 лица, 43 лица су оптужена, док је 32 лица правноснажно осуђено, с тим да је 25 лица осуђено на казну затора, према 5 лица је изречена условна осуда, док су 2 лица ослобођена од казне.

У периоду од 1990. до 1999. године за кривично дело примања мита поднете су кривичне пријаве против 686 лица, 330 лица је оптужено, док су 243 лица правноснажно осуђена, с тим да је 135 лица осуђено на казну затвора, док су у периоду од 2000. од 2009. године за ово кривично дело поднете кривичне пријаве против 1.040 лица, оптужено је 400 лица, док је 311 лица правноснажно осуђено, с тим што су 233 лица осуђена на казне затвора¹⁴.

Анализом 75 пресуда виших судова и 34 пресуде основних судова у Републици Србији, тим експерата из организације Правни скенер је утврдио да је за кривично дело примања мита казна затвора изречена у 68 % случајева, с тим да је казна затвора мања од једне године изречена у 49% случајева, а казна затвора преко три године само у 5%

⁸Игњатовић Ђ. (2011): Криминологија Београд, страна 157.

⁹Ђирић Ј., Ђорђевић Ђ. и Сепи Р. (2006): Казнена политика судова у Србији, Београд, страна 17.

¹⁰Стојановић З.(2012): Казнена политика у Србији: Сукоб законодавца и судске праксе, У „Казнена реакција у Србији“, II део, Тематска монографија, Београд, стр. 13 и 14

¹¹Према публикацији „Антикорупцијски стубови“, Транспарентност Србија и Европски покрет Србија, Београд, 2001. год., стр. 19

¹²Подаци из Саопштења број 243 од 30. 11.2004. године Републичког завода за статистику (Статистика правосуђа)

¹³Подаци из Саопштења Републичког завода за статистику број 194 од 01.7. 2010. године

¹⁴Нинчић Ж. (2011): Корупција и реаговање државе, „Безбедност“ бр. 3/11, стр. 125-148

случајева¹⁵.

– **Анализа казнене политике судова у предметима Апелационог суда у Београду**

С обзиром да се из статистичких података не може много видети о казненој политици судова, анализирали смо 27 правноснажних пресуда у којима је у другом степену поступао Апелациони суд у Београду у периоду од 2011. до 2015. године, од чега се 25 пресуда односи на кривично дело примања мита из члана 367. КЗ, једна пресуда на кривично дело примања мита из члана 254. КЗ РС а једна пресуда на кривично дело примања мита из члана 179. став 1. КЗ СРЈ.

Међу анализираним пресудама 13 пресуда се односило на кривично дело примања мита из члана 367. става 1. КЗ (прописана казна затвора од 2 до 12 година, по закону није могуће изрицање условне осуде, а казна се може ублажити до шест месеци затвора). Десет пресуда се односило на кривично дело примања мита из члана 367. став 2 КЗ (прописана казна затвора од 2 до 8 година, могуће је изрицање условне осуде, а казна се може ублажити до 6 месеци затвора). Две пресуде су се односиле на кривично дело примања мита из члана 367. став 6. КЗ, с тим што се у једном случају радило од кривичном делу из члана 367. став 6. у вези става 1 КЗ (прописана казна затвора од 2 до 12 година), а у другом о кривичном делу из члана 367. став 6. у вези става 2. КЗ (прописана казна затвора од 2 до 8 година). Једна пресуда се односила на кривично дело примања мита из члана 254. став 4. у вези става 1. КЗ РС (прописана казна затвора од 1 до 10 година, било је могуће изрицање условне осуде, а казна се могла ублажити до 3 месеца затвора). На крају, једна пресуда се односила на кривично дело примања мита из члана 179. став 1. КЗ СРЈ (прописана казна затвора од 1 до 10 година, било је могуће изрицање условне осуде, а казна се могла ублажити до 3 месеца затвора). Поред лица која су осуђена за кривично дело примања мита, у две пресуде смо пронашли да су и 2 лица осуђена за кривично дело давања мита из члана 368. КЗ.

У анализираним пресудама осуђено је укупно 33 лица, с тим што је 31 лице осуђено за кривично дело примања мита, а два лица за кривично дело давања мита. Међу лицима осуђеним за кривично дело примања мита, два лица су осуђена за ово кривично дело учињено помагањем. Од укупног броја осуђених лица 29 лица су мушкарци, а 4 осуђена лица су жене, с тим да су два лица која су осуђена за кривично дело давања мита мушкарци, а мушкарци су и два лица осуђена за помагање у примању мита. Жене које су осуђене у анализираним предметима осуђене су за кривично дело примања мита.

– **Изречене кривичне санкције за кривично дело из члана 367. став 1. КЗ**

За ово кривично дело осуђено је 15 лица и сва лица су осуђена на казне затвора, а изречене казне изгледају овако:

- 6 месеци затвора	4
- 7 месеци затвора	1
- 10 месеци затвора	1
- 1 година затвора	4
- 1 година и 6 месеци затвора	1
- 1 година и 10 месеци затвора	1
- 2 године затвора	1
- 2 године и 4 месеца затвора	1

¹⁵ www.partners-serbia.org/.../analiza-sudske-prakse-za-krivicna-dela-korupcije/ приступ 22.6.2016

- 3 године и 6 месеци затвора 1

Из наведених података може се видети да је 12 лица (или 80 %) осуђено на казне затвора испод законом прописаног минимума за ово кривично дело, а који износи две године затвора, што значи да су судови применили одредбе КЗ о ублажавању казне (члан 56. и 57). За једно лице, које је осуђено на казну затвора у трајању од једне године (која је преиначена у казну затвора у трајању од 6 месеци) одређено је да ће казну издржати у стану у којем станује. Једно лице је осуђено на минималну казну затвора, док су само два лица осуђена на казне изнад законом прописаног минимума за ово кривично дело.

– Изречене кривичне санкције за кривично дело из члана 367. став 2 КЗ

За ово кривично дело осуђено је 10 лица, с тим што је 8 лица осуђено на казне затвора, а у односу на 2 лица су изречене условне осуде. Преглед изречених кривичних санкција изгледа овако:

- 10 месеци затвора	1
- 1 година затвора	4
- 2 године затвора	2
- 3 године затвора	1

Код изречених условних осуда, једном лицу је утврђена казна затвора у трајању од једне године и одређено време проверавања у трајању од 4 године, док је другом лицу за кривично дело примања мита утврђена казна затвора у трајању од једне године, а за кривично дело из члана 359. став 1. КЗ утврђена казна затвора у трајању од 6 месеци, па му је утврђена јединствена казна затвора у трајању од једне године и 4 месеца и одређено време проверавања од 4 године.

Из наведених података може се видети да је према 7 лица (или 70 %) изречена (или утврђена код условне осуде) казна затвора испод законом прописаног минимума за ово кривично дело, а који износи две године затвора, односно да су судови применили одредбе КЗ о ублажавању казне. Два лица су осуђена на минималне казне прописане за ово кривично дело, док је само једно лице осуђено на казну која прелази законом прописани минимум. За једно лице које је осуђено на казну затвора у трајању од 10 месеци и једно лице осуђено на казну затвора у трајању од једне године одређено је да ће казну издржавати у стану.

– Изречене кривичне санкције за кривично дело из члана 367. став 6. КЗ

За ово кривично дело осуђена су два лица, с тим што је једно осуђено за кривично дело из члана 376. став 6. у вези става 1. КЗ и осуђено је на казну затвора у трајању од једне године, дакле, на казну испод законом прописаног минимума, док је друго лице осуђено за кривично дело из члана 376. став 6. у вези става 2. КЗ и изречена му је условна осуда, тако што му је утврђена казна затвора у трајању од 8 месеци и одређено време проверавања у трајању од 2 године. Дакле, и за друго лице је утврђена казна затвора испод законом прописаног минимума.

– Изречена кривична санкција за кривично дело из члана 179. став 1. КЗЈ

За ово кривично дело окривљени је првостепеном пресудом ослобођен од оптужбе, па је другостепени суд, уважавањем жалбе јавног тужиоца на претресу пред другостепеним судом, преиначио пресуду и окривљеног огласио кривим и изрекао му условну осуду, тако што му је утврдио казну затвора у трајању од 5 месеци и одредио време проверавања од две

године. Дакле, и овде је окривљеном утврђена казна затвора испод законом прописаног минимума за ово кривично дело.

– Изречене кривичне санкције за кривично дело из члана 254. став 4. у вези става 1. КЗ РС

За ово кривично дело осуђена су 3 лица, с тим што су два лица осуђена као помагачи у извршењу овог кривичног дела. Извршилац кривичног дела је осуђен на казну затвора у трајању од једне године, дакле, на минималну казну прописану за ово кривично дело, док су помагачима изречене условне осуде, тако што су им утврђене казне затвора у трајању од по 6 месеци и одређено време проверавања од две године. Дакле, и помагачима су утврђене казне испод законом прописаног минимума за ово кривично дело.

– Изречене кривичне санкције за кривично дело из члана 368. КЗ

За ово кривично дело, тј. за кривично дело из члана 368. став 1. КЗ окривљеном је изречена условна осуда, тако што му је утврђена казна затвора у трајању од 6 месеци (минимална казна прописана за ово кривично дело) и одређено време проверавања од две године, док је друго лице за кривично дело из члана 368. став 5. у вези става 1. КЗ ослобођено од казне.

– Изјављене жалбе и одлуке другостепеног суда по жалбама

Против првостепених пресуда у анализираним предметима жалбе због одлуке о кривичној санкцији јавни тужилац је изјавио у 24 предмета, а није изјавио жалбу у 3 предмета, док је одбрана (окривљени и бранилац) изјавили жалбу у 26 предмета, а само у једном предмету нису изјавили жалбу.

Другостепени суд је одбио као неосноване жалбе и потврдио првостепену пресуду у делу одлуке о кривичној санкцији у 15 предмета, жалбу јавног тужиоца је уважио у два предмета, док је жалба одбране уважена у 10 предмета. Дакле, од 24 изјављене жалбе јавног тужиоца другостепени суд је усвојио жалбе само у 2 предмета (или 8,3%), док није уважио жалбе у 22 предмета (или 91,7%). Када су у питању жалбе одбране, другостепени суд је од 26 изјављених жалби усвојио 10 (или 38,5%), док није усвојио 16 (или 61,5%).

Као што се може видети из анализираних података, другостепени суд је у највећем броју предмета прихватио изречене кривичне санкције које су изrekli првостепени судови, али с обзиром да је уважио 10 жалби које је изјавила одбрана, очигледно је да је и другостепени суд допринео благодати изречених кривичних санкција.

Апелациони суд је усвојио две жалбе јавног тужиоца, и то:

- 1) у предмету где је окривљени ослобођен од оптужбе за кривично дело из члана 179. став 1.КЗ СРЈ, али је уважена жалба јавног тужиоца и на претресу пред другостепеним судом окривљени је оглашен кривим, те му је изречена условна осуда (утврђена му је казна затвора у трајању од 5 месеци и одређено време проверавања у трајању од две године);
- 2) у предмету где је окривљен за кривично дело из члана 367. став 2. КЗ осуђен на казну затвора у трајању од 10 месеци (одређено да ће казну издржавати у стану), усвојена је жалба јавног тужиоца и окривљени је осуђен на казну затвора у трајању од једне године.

Апелациони суд је усвојио жалбе одбране у следећим предметима:

- 1) у предмету у којем је окривљеном изречана казна затвора у трајању од једне године (одређено да исту издржава у стану), преиначена је пресуда у делу одлуке о казни и окривљени је осуђен на казну затвора у трајању од 6 месеци (такође одређено да је издржава у стану);
- 2) у предмету у којем је првоокривљени осуђен на казну затвора у трајању од једне године, а другоокривљена на казну затвора у трајању од 10 месеци, преиначена је пресуда и првоокривљеном је изречена условна осуда (утврђена му је казна затвора у трајању од 10 месеци и одређено време проверавања у трајању од три године) а другоокривљеној је изречена уловна осуда (утврђена је казна затвора у трајању од 8 месеци и одређено време проверавања у трајању од три године);
- 3) у предмету у којем је окривљени осуђен на казну затвора у трајању од једне године и 10 месеци, преиначена је пресуда, те је окривљени осуђен на казну затвора у трајању од једне године (одређено да ће казну издржавати у стану);
- 4) у предмету у којем је окривљени осуђен на казну затвора у трајању од једне године, преиначена је пресуда, те је окривљени осуђен на казну затвора у трајању од 8 месеци;
- 5) у предмету у којем је окривљени осуђен на казну затвора у трајању од 6 месеци, преиначена је пресуда, тако што је суд кривично дело квалификовао као дело из члана 254. став 1, КЗ РС и окривљеном изрекао уловну осуду (утврђена казна затвора у трајању од 6 месеци и одређено време проверавања у трајању од једне године);
- 6) у предмету у којем је окривљени осуђен на казну затвора у трајању од две године, преиначена је пресуда и окривљени је осуђен на казну затвора у трајању од једне године и шест месеци;
- 7) у предмету у којем је окривљени осуђен на казну затвора у трајању од две године, преиначена је пресуда и окривљени је осуђен на казну затвора у трајању од једне године;
- 8) у предмету у којем је окривљени осуђен на казну затвора у трајању од четири године, преиначена је пресуда и окривљени је осуђен на казну затвора у трајању од три године (јер су неке радње из састава продуженог кривичног дела застареле);
- 9) у предмету у којем је окривљени осуђен на казну затвора у трајању од три године, преиначена је пресуда и окривљени је осуђен на казну затвора у трајању од две године и 6 месеци затвора;
- 10) у предмету у којем је окривљена осуђена на казну затвора у трајању од једне године (одређено да ће казну издржавати у стану), преиначена је пресуда, тако што је другостепени суд нашао да је у питању кривично дело из члана 255д КЗ РС, за које је наступила застарелост, те је оптужба одбијена;

- Околности које су судови ценили при одмеравању казне

Приликом одмеравања казне судови су ценили разноврсне олакшавајуће и отежавајуће околности, с тим да су олакшавајуће околности биле знатно бројније. Уосталом, и изречене кривичне санкције су показатељ да су олакшавајуће околности имале много већу значај код одмеравања казне. Као олакшавајуће околности углавном су цењене тзв. уобичајене олакшавајуће околности које се односе на личност окривљеног, као што су: породичне прилике (да је окривљени ожењен, да је отац деце, и сл.), затим ранија неосуђиваност, старосна доб окривљеног (младост, старост, и сл.), док су остале олакшавајуће околности цењене у знатно мањој мери, као што су: протек времена од извршења кривичног дела, да се оштећени није придружио кривичном гоњењу, изражено кајање окривљеног, признање кривичног дела, и сл. Треба напоменути да су судови одређене околности погрешно ценили као олакшавајуће, па су нпр. у пет случајева као олакшавајућу околност ценили чињеницу да је окривљени због покренутог кривичног поступка остао без посла, што никако не може бити олакшавајућа околност код овог кривичног дела. Такође, у једном предмету првостепени суд

је ценио као олакшавајућу околност „коректно држање окривљеног у поступку, јер се уредно одазивао позивима суда“, што је погрешно, јер је обавеза окривљеног да се одазива позивима суда.

Када су у питању отежавајуће околности, судови су ранију осуђиваност најчешће ценили као отежавајућу околност, док су остале отежавајуће околности цењене у знатно мањој мери, као нпр. да је окривљени био полицијски службеник, чија је основна функција сузбијање криминалитета, да је окривљени као лекар грубо повредио професионална и етичка начела лекарског позива, да је кривично дело извршено из користољубља, и сл. У једном предмету првостепени суд је погрешно као отежавајућу околност ценио то што је окривљени кривично дело извршио са умишљајем, што не може бити олакшавајућа околност, јер се ово кривично дело може извршити само са умишљајем.

- Висина користи прибављена извршењем кривичног дела

У скоро свим случајевима захтевани или примљени поклон је био новац, углавном девизни (DM или еуро), а само у једном случају корист се састојала у плаћању аранжмана за летовање, укључујући и авионске карте. Износи примљеног новца крећу се од 300,00 динара од 19.000 еура, с тим што су најчешћи износи били од 200 до 500DM, односно од 100 до 500 еура. Углавном се радило о једнократном пријему новца, а у случајевима где се радило о продуженом кривичном делу, број радњи извршења кривичног дела је био од две до девет. С обзиром на примане износе новца, може се закључити да се претежно радило о тзв. ситној корупцији. Међутим, из анализираих пресуда се не види да ли је висина прибављене користи утицала на висину изречене казне, па чак ни у предмету где је учинилац примио 19.000 еура и преко 70.000 динара не наводи се да ли је та чињеница утицала на висину изречене казне, а очигледно да није, јер је окривљеном ублажена казна. Само у једном предмету суд је погрешно као олакшавајућу околност ценио „мале износе прибављене имовинске користи“.

С обзиром да КЗ прописује да се од учиниоца обавезно одузима новац или друга корист, у анализираним предметима смо уочили да су судови углавном одузимали прибављену корист, с тим што у неким предметима та корист није одузета, јер су органи полиције или унутрашње контроле давали новац који је предат учиниоцу кривичног дела.

- Учиниоци кривичног дела

С обзиром на службену дужност учиниоци кривичног дела примања мита били су:

- полицијски службеник	11
- лекар	7
- професор	3
- студент на постдипломским студијама	2
- помоћник генералног директора	1
- судија	1
- цариник	1
- војно лице (официр)	1
- финансијски инспектор	1
- судски извршитељ	1
- референт у „Телекому“	1
- архивар у суду	1

Када су у питању два осуђена лица за кривично дело давања мита, у једном случају

учинилац је био власник приватног предузећа, а у другом страни држављанин који је дао мито царинику.

- Трајање кривичног поступка

Да би видели колико је трајање кривичног поступка анализирано смо податке о томе колико је прошло времена од извршења кривичног дела, па до правноснажно изречене казне, а тај преглед изгледа овако:

- предмети окончани у року до 1 године	1
- предмети окончани у року од 1 до 3 године	5
- предмети окончани у року од 3 до 5 година	5
- предмети окончани у року преко 5 година	16

Из ових података видљиво је да су кривични поступци за ово кривично дело веома дуго трајали, с обзиром да је у 16 предмета поступак трајао преко 5 година, док је само у једном предмету поступак окончан у року од једне године. У предметима у којима је кривични поступак трајао преко 5 година, у три предмета поступак је трајао између пет и шест година, у четири предмета поступак је трајао шест година, у два предмета поступак је трајао 8 година, у два предмета је трајао 9 година, док је у три предмета поступак трајао 11 година. У једном предмету поступак је трајао укупно 16 година, док је у једном предмету до правноснажне пресуде требало да прође 17 година. С обзиром на овако дуго трајање кривичних поступака, може се основано поставити питање да ли казна изречена после 11, 16 или 17 година може остварити своју сврху.

- Образложење одлуке о казни

У анализираним предметима образложења одлуке о казни су шаблонска и стереотипна, односно уопштена и неодређена, с обзиром да су судови углавном само набрајали олакшавајуће и отежавајуће околности, не дајући разлоге о томе како су поједине олакшавајуће и отежавајуће околности утицале на изрицање конкретне казне. Већ је напоменуто да су судови поједине околности погрешно ценили као олакшавајуће или отежавајуће, не водећи рачуна о томе да ли одређена околност у конкретном случају може бити олакшавајућа или отежавајућа. Све то указује да судови не улажу довољно напора код образлагања одлуке о казни, већ се то ради рутински и површно.

И другостепени суд не поклања довољно пажње образложењу одлуке о казни, с обзиром да најчешће само констатује да је првостепени суд правилно ценио околности од значаја за одмеравања казне (када потврди првостепену пресуду), а ако, пак, преиначи првостепену пресуду у делу одлуке о казни и изрекне блажу казну, обично наводи да првостепени суд није довољно ценио олакшавајуће околности, док с друге стране, ако изрекне строжију казну, углавном наводи да је првостепени суд дао превелики значај олакшавајућим околностима, односно да није довољно ценио неку отежавајућу околност.

- Критички осврт на казнену политику судова

Анализа правноснажних пресуда је показала да је казнена политика судова за ово кривично дело била изузетно блага, с обзиром на чињеницу да је у преко 80% предмета окривљенима изречена ублажена казна, тј. казна испод законом прописаног минимума за

конкретна кривична дела. Уместо да ублажавање казне буде изузетак, оно је код овог кривичног дела постало правило, с обзиром на велики број ублажених казни. Стога се може рећи да су судови приликом одмеравања казни за кривично дело примања мита знатно одступили од казнене политике законодавца, што се свакако не може прихватити у ситуацији када наша земља има висок степен корупције и када су и репресивне мере неопходне за сузбијање корупције. Осим што је казнена политика блага, она је и неуједначена, јер је исти суд у сличним случајевима изрекао веома различите казне, а што се може видети из следећих примера: у првом предмету, окривљени је као службено лице (лекар) од два пацијента тражио 400 и 700 еура да би наводно купио материјал потребан за операцију, те је осуђен на казну затвора у трајању од 10 месеци (одређено је да казну издржава у стану), није било отежавајућих околности, а као олакшавајуће околности суд је ценио породичну ситуацију окривљеног, односно да је отац једног детета, да издржава породицу и да је неосуђиван, а све околности су оцењене као нарочито олакшавајуће. У другом предмету, окривљени је као лекар од пацијента тражио 350 еура да би наводно купио вештачки кук потребан за операцију, те је осуђен на казну затвора у трајању од три године, а суд је као отежавајућу околност ценио да је тражио мито као лекар, који је положио заклетву да људе лечи на основу свих правила медицинске струке и на основу свог знања, док су као олакшавајуће околности цењене породична ситуација окривљеног, односно да је отац двоје деце и да је неосуђиван. Дакле, у ова два релативно слична предмета изречене су веома различите казне, с тим што се у првом случају радило о продуженом кривичном делу и већем износу прибављене користи, али овде суд окривљеном није ценио као отежавајућу околност да је примио мито као лекар који је положио заклетву, док у другом случају суд окривљеном није ценио као олакшавајућу околност да и он издржава породицу. Додуше, ова разлика у изреченим казнама донекле је ублажена одлукама другостепеног суда, јер је у првом случају усвојена жалба јавног тужиоца и окривљени је осуђен на казну затвора у трајању од једне године, док је у другом предмету усвојена жалба одбране и окривљени је осуђен на казну затвора у трајању од две године и шест месеци.

Образложења пресуда у делу одлуке о казни су, као што је већ речено, шаблонска и стереотипна, а из њих се не види како је одређена околност утицала на висину изречене казне, а у случајевима у којима су одређене околности погрешно цењене као олакшавајуће или отежавајуће није реаговао ни другостепени суд, тако што би на то указао првостепеном суду у својој одлуци.

Да би изречена казна остварила своју сврху, поред осталог је потребно да она буде брза, али у анализираним предметима кривични поступци су и сувише дуго трајали, а већина предмета је правноснажно окончана у распону од 5 до 17 година, па се оправдано може поставити питање да ли казне изречене након толико година могу остварити законом прописану сврху.

- Закључна разматрања

За сузбијање корупције држава користи првенствено превентивне мере, али с обзиром на висок степен корупције у нашој земљи, нужна је и примена репресивних мера. С обзиром да се из званичне статистике не може видети много о казненој политици, анализирали смо 27 пресуда у којима је поступао Апелациони суд у Београду, да би сагледали каква је казнена политика судова за кривично дело примања мита. Иако је ово кривично дело једно од основних коруптивних кривичних дела, за које су прописане релативно строге казне, анализа изречених казни (санкција) за ово кривично дело показала је да је казнена политика судова за

кривично дело примања мита изузетно блага, да је ублажавање казне присутно у више од 80% предмета, те се може закључити да су судови знатно одступили од казнене политике законодавца. Иако се у анализираним предметима радило о тзв. ситној корупцији, учиниоци предметног кривичног дела не заслужују оволику благост код изрицања казни, превентивно због чињенице да се наша земља убраја у земље са високим степеном корупције. Осим што је блага, казнена политика је и неуједначена, а два наведена примера показују да су у истом суду, за сличне кривична дела и уз постојање сличних околности, изречене веома различите казне. Ово указује да се у судовима не води рачуна о уједначености казни за сличне случајеве, јер ако имамо веома различите казне за сличне случајеве у једном суду, може се само замислити каква је ситуација ако би се упоредили изречене казне за предметно кривично дело за више судова на територији Републике Србије.

Анализирани предмети показују да судови не поклањају довољно пажње одмеравању казне, па је очигледно да судови казну одмеравају по неком општем утиску, који стекну у току кривичног поступка, а после у образложењу пресуде набрајањем олакшавајућих и отежавајућих околности настоје оправдати изречену казну. Приликом одмеравања казне судови су углавном ценили тзв. уобичајне олакшавајуће околности које се тичу личности окривљеног, а знатно мање су ценили тежину учињеног дела, док су с друге стране олако прибегавали ублажавању казне, иако су дискутабилне олакшавајуће околности које су цењене као нарочито олакшавајуће околности.

За превазилажење постојећег стања нужно је предузимање одговарајућих мера. Пре свега, неопходно је да судови у већој мери следе казнену политику законодавца, јер се кривично дело примања мита сврстава у тежа коруптивна кривична дела. Осим тога, указује се потреба установљавања званичне статистике о изреченим казнама, те је исте потребно презентовати судијама, с обзиром да правосудна статистика, која се води у Републичком заводу за статистику, не садржи потребне податке из којих би се могао остварити увид у изречене казне. Наиме, такав предлог за установљавање статистике изречених казни, садржан је у Препоруци Савета Европе о доследности приликом одређивања казни. Осим тога, иста Препорука предлаже да се судијама омогући да редовно похађају семинаре о одмеравању казни, а на том плану у нашој земљи скоро да ништа није предузето. Сами судови треба да у одређеним периодима анализирају казне за поједина кривична дела, те да се и у погледу изречених казни изврши њихово уједначавање, с обзиром да изрицање различитих казни за сличне случајеве нарушава принцип једнакости грађана пред законом.